

İklim değişikliği ekseninde antroposen peyzajlar, Maslow hiyerarşisi ve hedonizm

Anthropocene landscapes Maslow's hierarchy of needs and hedonism

Merve ERSOY MİRİCİ^{1*}, Kübra HAN¹

¹Bursa Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Bursa, Türkiye.

Sorumlu yazar:
Merve ERSOY MİRİCİ

E-mail:
merve.mirici@btu.edu.tr

Gönderim Tarihi:
01/04/2023

Kabul Tarihi:
04/05/2023

Bu makaleye atıf
vermek için:

Ersoy Mirici, M.
2023. İklim
değişikliği ekseninde
Antroposen peyzajlar,
Maslow hiyerarşisi ve
hedonizm. Ağaç ve
Orman, 3(2), 23-29.

Özet

Peyzajlar, Dünya'nın oluşumundan bu yana sürekli olarak evrim ve değişim göstermektedir. Peyzaj, Türkiye'de ölçeği itibari ile sıklıkla kentsel sistemlerde açık yeşil alanlar ile ilişkilendirilmektedir. Ancak evrimsel ekoloji ve sistem ekolojisi basamaklarına göre heterojen ekosistemlerin bir araya gelerek oluşturduğu peyzajlar çok geniş bölgeleri kapsayan ölçeğe sahiptir. Bu ölçek Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (APS)'nde de geçen kır, kent, turizm, sanayi, bozulan alanlar olmak üzere belirgin ve köklü peyzaj dönüşümlerine neden olan antropojen etki ve peyzajlar arasındaki devingen yapıyı oluşturmaktadır. Antropojen etkinin kökenini oluşturan tarımsal devrimi kompanse eden biyosfer, 21. yüzyılda sanayi devriminin oluşturduğu yükü telafi edemeyen bir iklim krizi ile karşı karşıyadır. Ülkelerin bir araya gelerek ortaya koydukları emisyon taahhütleri 'iklim eylemlerinin politik nafieliği' altında ezilmektedir. Bunun kökeninde ise demir kanunu olarak geçen ve ülkelerin emisyon azaltımları nedeni ile ekonomik büyümelerinden feragat edememe ikileminin bulunduğunu söylemek mümkündür. Ekonomik yapı, karbon medeniyetlerinin oluşturduğu tüketim alışkanlıkları ile şekillenmektedir. Özellikle karbon temelli ekonomik analizlerde öngörülemez ve toplumsal esneklik ile ifade edilen pek çok araştırma konusu insan davranışları ve tüketim alışkanlıklarının değişkenliğine bağlıdır. Buna paralel bir şekilde ekonomik kalkınmasını tamamlayan ülkelerin iklim krizine aldıkları önlemler ve söylemler ile gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerin iklim eylemleri arasında göz ardı edilemeyecek değişkenlikler söz konusudur. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, karbon medeniyetlerini oluşturan toplumsal yapının iklim krizi, Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisi ve hedonizm bağlamında irdelenmesidir. Dolayısı ile hem insan ölçeğinde iyi yaşamı (well-being) barındıran peyzajların yönetilmesinde hem de küresel iklim değişikliği bağlamında insan davranışlarının kökenine inmek, iklim krizini bireysel ve kitlesel olarak yönetebilmenin önünü açan bir eğilim sergilemektedir.

Anahtar kelimeler: İklim değişimi, peyzaj, karbon, ihtiyaçlar hiyerarşisi, hedonizm.

Abstract

The landscapes have been continually evaluated and changing ever since the formation of the planet Earth. The landscape is often associated with open green spaces in urban systems in Turkey from the viewpoint of its scale. However, landscapes formed by the combination of heterogeneous ecosystems based on evolutionary and systems ecology stages have a scale that covers vast regions. This scale creates the dynamic structure between anthropogenic impact and landscapes by causing significant and radical landscape transformations in rural, urban, touristic, industrial, and degraded areas, as mentioned in the European Landscape Convention (ELC). The biosphere, which compensated for the agricultural revolution that was the root of the anthropogenic effect, is faced with a climate crisis that cannot offset the burden of the industrial revolution in the 21st century. The emissions commitments put together by countries are being crushed by the 'political futility of climate action.' It can be said that the root of this is the dilemma of not being able to waive their economic growth due to emission reductions, which is known as the iron law.

The economic structure underlying economic growth and fed by capitalism is shaped by consumption habits created by carbon cultures and human behaviors. Numerous carbon-based studies are based on the variability of human behaviors and consumption habits, which are unpredictable and are expressed as social flexibility. Similarly, there are undeniable variations between the measures taken and statements made against the climate crisis by countries that have completed their economic development and the climate actions of underdeveloped or developing countries. Therefore, the motivation for this study is to investigate the social structure that forms carbon cultures in the context of the climate crisis and Maslow's hierarchy of needs. Consequently, getting to the root of human behaviors, both in managing landscapes that protect well-being on a human scale and in the context of global climate change, will reveal a tendency that paves the way for the individual and mass management of the climate crisis.

Keywords: Climate change, landscape, carbon, hierarchy of needs, hedonism.

1. Giriş

İklim bilimcilere göre bir nesil sonra küresel ısınmanın 2 °C artacağı 90 yıl içinde de bu artışın 4 °C ye ulaşacağı düşünüldürken, 2040 yılına kadar deniz seviyesindeki artışın 2 metreye ulaşması beklenmektedir (The World Bank, 2013). Buna ek olarak buz tabakaları eridikçe, okyanus tabanı ve permofrosttaki (donmuş toprak altı) karbon ve metan gazlarının yüzeye, atmosfere çıkması ısınmada katlanma faktörüne neden olması öngörülmektedir. Özellikle okyanus tabanındaki metan klatrat yataklarının dünyadaki tüm fosil yakıt rezervleri kadar metan barındırdığı ifade edilmektedir (Kessler, 2014).

Birçok iklim bilimciye göre mesele artık küresel ısınmanın olup olmadığı ya da nasıl engellenebileceği değil; mesele artık oluşan bu iklimsel yıkıma nasıl adaptasyon sağlayarak bu sistem içinde nasıl yaşayabileceğimizdir. Tam da bu noktada –kainos kelimesinden türeyen –sen takısı yeni bir jeolojik zamanın başladığını vurgular ve Holosen-Antroposen geçişi pek çok bilim insanı tarafından savunulur hale gelmiştir. Yunanca Holosen “son bütün” anlamına gelen buzul sonrası jeolojik dönem iken (Britannica, 1976), Antroposen “insan türünün devri” anlamını ifade eder. Bu terim 2000 yılında Nobel ödüllü atmosfer fizikçisi Paul Crutzen ve Eugene Stoermer tarafından ileri sürülmüştür (Trischler, 2016). Fikir küresel düzeyde oldukça derin sorgulamaları beraberinde getirmektedir. Çünkü jeolojik dönem olan Holosen’den çıkarak bunun insan etkisi sonucunda olduğu ve artık insanlığın jeolojik bir güç haline geldiği ima edilmektedir (Steffen vd., 2011). Küresel ısınmanın yol açacağı değişikliklerin dünyanın iklimi ve biyoçeşitliliğinin yanı sıra dünyanın jeolojik yapısının da etkileneceğine dair kanıtlar arttıkça ‘Antroposen’ teriminin kullanımı giderek yaygınlaşmıştır.

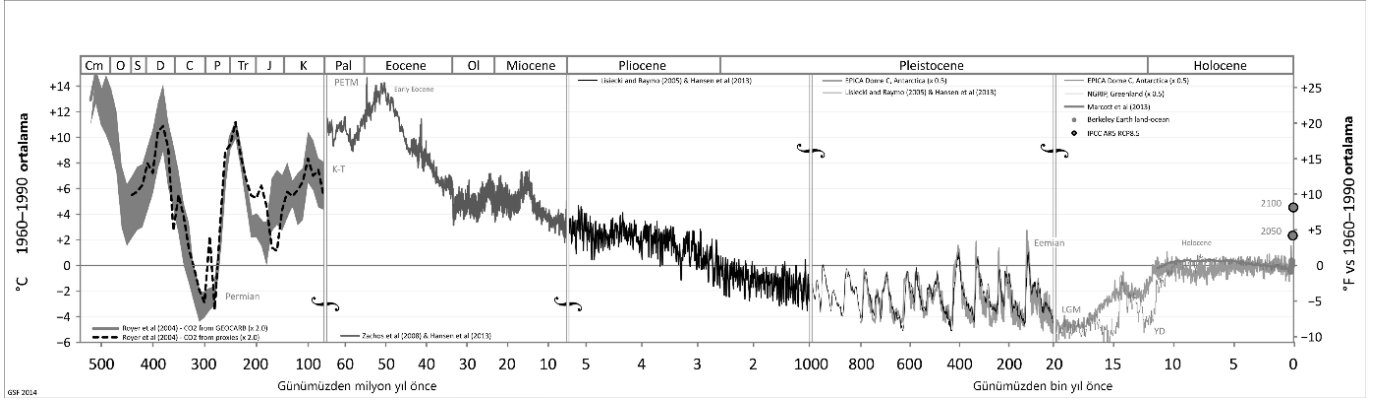
Holosen boyunca endüstri atakları nedeni ile jeoloji ve özellikle yeryüzü peyzajları oldukça fazla manipülasyona uğramıştır. Bu nedenle 1864 yılında George Perkin Marsh “İnsan ve Doğa (Man and Nature)” kitabını yayınlamıştır. Bir Amerikan diplomatı ve devlet adamı olan Marsh, insan eylemlerinin geri döndürülemez etkisini kabul ederek, sürdürülebilirlik kavramının öncüsü ve özgün peyzajların korunmasında rol alan etkin bir devlet adamıdır. Marsh, bu dönemi insanlığın dünyayı modifiye etme çağı olarak nitelendirir. Vitousek vd., (2008) dünyadaki farklı ekosistemleri içeren peyzajların (kara yüzeyi) %30-50 arasında insan eylemi ile dönüştürüldüğünü ifade eder (Crutzen, 2006). Dolayısı ile dünyayı ve peyzajları biçimlendiren insan çağının geleceğini düşünmek için insan davranışlarına odaklanmak gerektiği ortadadır. Tartışılmaz olan küresel iklim değişikliği, karbon ekonomisi, ülkeler arası sürekli olarak revizyona uğrayan protokoller ve bir türlü geri döndürülemeyen karbon salınımlarının kökeninde insanların tüketim davranışları yatmaktadır. Bu çalışma, mevcut peyzajların doğal olandan antroposen’e dönüşümünü insan ekseninde odaklanarak Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi ve hedonizm ekseninde ele almıştır.

2. İklim krizi

Küresel iklim değişikliği, antropojenik etkiler ile doğrudan veya dolaylı olarak küresel atmosfer bileşiminin değişmesi ve buna bağlı olarak uzun vadeli iklim ortalama değerlerinin değişmesidir. Bu değişim, Dünya’nın uç, ortalama sıcaklık değerlerinde ve hava koşullarındaki uzun vadeli anomali değişimlerini ifade eder (UNFCCC, 1992). Bileşenlerin arasındaki karşılıklı etkileşimleri içeren karmaşık bir sistem içermekle birlikte Güneş ile Dünya arasındaki ışınım arasındaki değişimler doğal bir süreç içerisinde Dünyanın ortalama sıcaklığını farklılaştırmaktadır. Doğal süreçler genellikle ışınım zorlaması ile Dünyanın yörüngesinde meydana gelen veya Güneş aktivitelerindeki değişimlerle kendini göstermektedir. Işınım zorlaması, dünya atmosferine giren ve çıkan enerji dengesini değiştiren etkinin ölçümüdür. Pozitif ışınım zorlaması Dünya yüzeyini ısıtma eğilimi sergilerken, negatif ışınım zorlaması Dünya yüzeyinde soğuma eğilimi sergilemektedir. Doğal ışınım zorlaması etkisi doğal iklim değişimi süreci olarak isimlendirilirken, insan kaynaklı ışınım zorlaması etkisi yapay iklim değişimi kategorisinde değerlendirilmektedir (Kurnaz, 2021). İnsan kaynaklı veya antropojen etkiler ile oluşan ışınım zorlaması süreçleri; (i) ozon tabakasının incelmeye neden olan ve atmosferde biriken kloroflorokarbon (CFC) gazlarının artması, (ii) güneş ışınlarını doğrudan geri yansıtma özelliğine sahip buzul yüzey alanlarının azalması, (iii) karbon yutaklarından biri olan orman alanlarının azalması, (iv) kentleşme ve sanayileşmeden kaynaklı sera gazı konsantrasyonlarının artışı, (v) fosil yakıt kullanımı ve (vi) atmosferdeki bulutluluk oranının artışı gibi etkilere sebep olmaktadır.

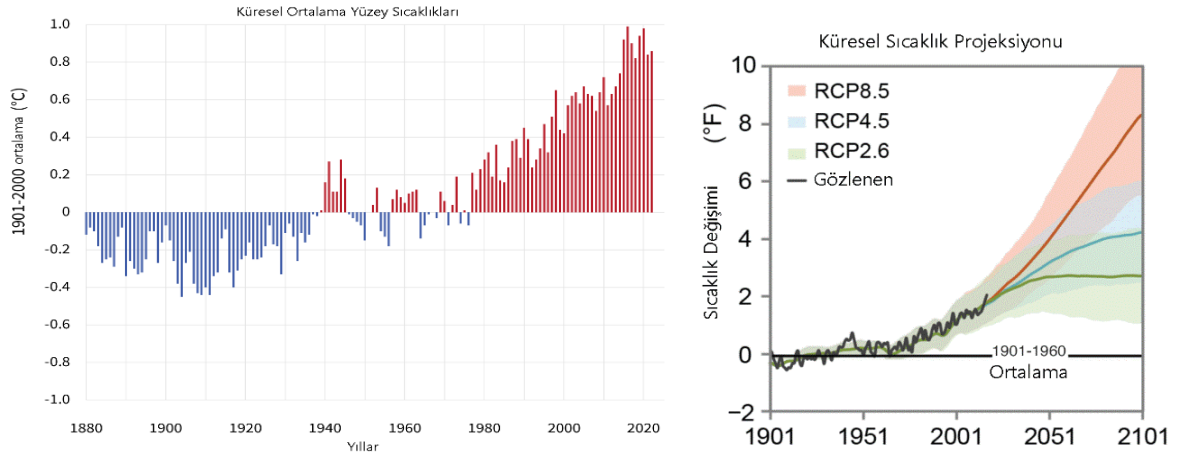
Antropojen etkiler sonucunda sera gazlarının artışı dünyanın uzun dalgalı ışınım aracılığı ile soğuma etkisini azaltarak daha fazla ısıtma eğilimi oluşturarak pozitif ışınım zorlamasına neden olmaktadır. Enerji dengesindeki pozitif katkı kuvvetlendirilmiş sera etkisi olarak isimlendirilmektedir. Bu etki sayesinde dünyanın ortalama sıcaklıklarında meydana gelen artış “küresel ısınma” olarak nitelendirilmektedir (Şekil 1).

Günümüzde sera etkisi olarak adlandırdığımız olguyu kuramsallaştırarak CO₂ ve sıcaklık arasındaki bağlantıyı ortaya koyan Arrhenius, (1896) ilk olarak kömür tüketimi ile küresel sıcaklıkların artabileceği fikrini öne sürmüştür. Bu fikir Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli’nin kurulması ile bilimsel ve politik yönleri ispatlanmış ve kabul görmüştür. 1992 yılından günümüze kadar, hükümetler arasında gerçekleşmesi ön görülen iklim krizini önlemesi amacıyla birçok sözleşme yapılmıştır. Ancak gerçekçi plana dayanmayan büyük hedefler ve bu konudaki kontrol mekanizmalarının işlevsizliği küresel ölçekte CO₂ artış eğiliminden uzaklaştıramamıştır (Şekil 2).

Şekil 1. Jeolojik dönemler boyunca Dünya sıcaklık değişimi (Gavin, 2014).

Figure 1. Change in earth temperature over geological periods (Gavin, 2014)

Şekil 2. Dünya sıcaklık artışı ve gelecek projeksiyon öngörülleri (Climate Science Special Report, 2017).

Figure 2. Increase in earth temperature and predictions for future projections

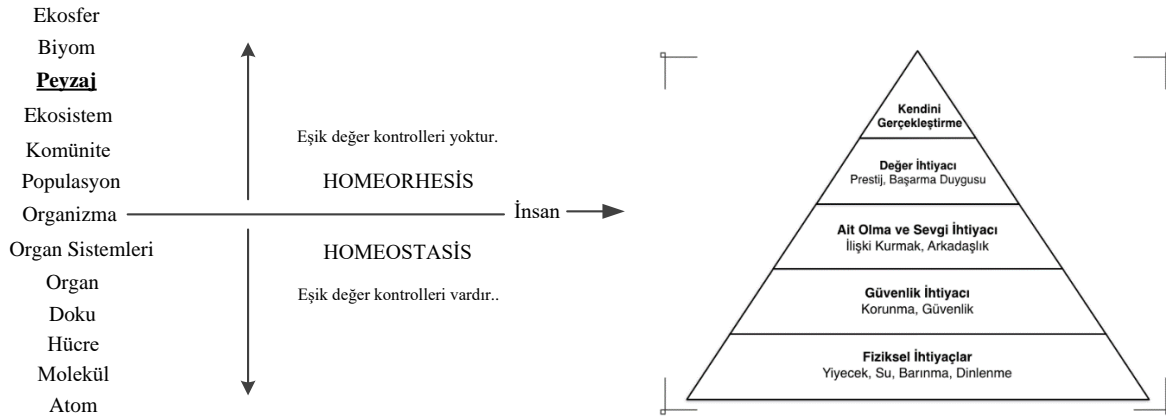
3. Antroposen peyzajlar ve karbon medeniyetleri

Antroposen, yeni bir jeolojik çağ olarak henüz resmi olarak onaylanmasa da Dünya'nın yalnızca kara yüzeylerinin, deniz sularının, hava kalitesinin ve iklim sistemlerinin değil, aynı zamanda kayaç kayıtları da insan etkinliği tarafından telafi edilemez bir şekilde damgalandığı bir dönemdir. Ve kabul edilen bu fikir zaman içerisinde kültürel bir tutum almıştır (Matless, 2018). Crutzen, (2006), antroposen kelimesinin kökenine insan türü döneminin başlangıcı olarak nitelemiştir. Antroposen kelimesine ilk olarak The Antropocene, The Antropocene Review ve Elementa bilimsel dergileri tarafından odaklanılmıştır. Lewis ve Maslin (2015), antropojen etkiyi kasteden insan faaliyetlerinin Dünya'nın başlıca biyojeokimyasal döngülerinden yaşamın evrimine kadar çevreyi derinden etkilediğini ifade eder. James Watt'ın buhar makinesi icadı, insan etkileriyle atmosfere salınan sera gazlarının başlangıç noktasını oluşturmuştur. Bu İnsan eylemleri sonucunda 1750 yılından bu yana 555 petagram karbonun salındığı ve bu miktarın atmosferik CO₂ seviyesinin en az 800 000 yıldır görülmeyen bir seviyeye çıkarttığı ve muhtemelen Dünya'nın buzullaşmasını birkaç milyon yıl geriye attığını ifade etmiştir (Matless, 2018).

Peyzaj, yeryüzü sisteminde canlı/cansız varlıkları ve heterojen ekosistemleri kapsayan geniş ölçeklere sahiptir. 17. yüzyıla kadar manzara tanımı ile eşdeğer görülen peyzaj tanımı, Prusyalı kâşif ve doğa bilimcisi Alexander von Humboldt ile büyük bir dönüşüm geçirmiştir. Humboldt, peyzajın doğa ve insan arasındaki etkileşimini çözerek 'yeryüzünün bir bölgesinin karakteristik özelliklerinin tümü' olarak tanımlamıştır. Fransız coğrafyacı Vidal de la Blache, 1922 yılında Humboldt'u destekleyerek peyzajın karakterinin oluşumunda toplumların etkisini vurgulamıştır (Archer, 1993). 1971 yılında ise Forman ve Godron peyzajı 'birbiri ile etkileşim halindeki ekosistemler kümesinden oluşan ve bu özelliği geniş alanlarda tekrarlayan heterojen yapıyı arzidir' olarak ifade eder (Odum ve Barrett, 1971). Blache ile peyzaj, "belirgin karakterlere sahip arazi parçası" olarak genişletilmiştir. Peyzaja karakter olgusunu dahil eden insan ve toplum davranışları yeryüzünü büyük ölçüde değiştirir. Bu da hem peyzajların deformasyonları hem de küresel iklim değişikliği olgusunun altında yatan en önemli belirleyicidir. Odum ve Barret (1971) ekolojinin temellerini ve basamaklarını hiyerarşik olarak aktardıkları kitaplarında organizma basamağı öncesini Homeostasis, sonrası ile Homeorhesis olarak ifade eder. Bu noktada insan bir organizmadır ve ekosferin yapısını dahi bozan ve

atmosferin içeriğini değiştiren bir etkiye sahiptir. Bu nedenle organizma (insan), peyzaj ve iklim krizi arasındaki ilişki hem ekolojik hem de psikolojik düzeyde ele alınarak değerlendirilmelidir.

Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (APS) (2003)'ne göre; tarım, ormancılık, endüstriyel ve maden üretim tekniklerindeki ve bölgesel planlama, şehir planlaması, ulaştırma, altyapı, turizmdeki gelişmelerin ve daha genel düzeyde dünya ekonomisindeki değişikliklerin birçok durumda peyzajların dönüşümünün hızlanması nedeni ile Avrupa peyzajlarının korunması kararı alınmıştır. Sözleşme ülkelerin değişen sorumluluk ve toprağa bağlı uygulamalar çerçevesinde göreceli olmakla birlikte büyük ölçüde ülkelerin gelişmişlik seviyesi ile bağlantılıdır. Gelişmişlik ise endüstri devrimi sonrasında sanayi atakları ve fosil yakıtların şekillendirdiği karbon medeniyetlerinin oluşmasına neden olmuştur. Karbon yaşam formlarında yer alan en önemli elementlerden biridir.

Şekil 3. Ekolojinin temel ilkeleri, birey ve bireyin ihtiyaçlar hiyerarşisi (Odum ve Barret, 1971; Maslow, 1954)

Figure 3. Basic principles of ecology, the individual and the individual's hierarchy of needs (Odum and Barret, 1971; Maslow, 1954)

4. İhtiyaçlar hiyerarşisi, hedonizm ve karbon

Abraham Maslow tarafından 1943 yılında insan psikolojisi ve davranış değişimleri hiyerarşi kalıbına oturtularak "ihtiyaçlar hiyerarşisi" yaklaşımı ile ifade edilmiştir. Maslow 1954 yılında 'Motivation and Personality' kitabı ile ihtiyaçlar hiyerarşisini beş temel basamağa dayandırmıştır. Maslow, ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramı; i) fizyolojik ihtiyaçlar, ii) güvenlik ihtiyacı, iii) ait olma ve sevgi ihtiyacı, iv) saygı ihtiyacı ve v) kendini gerçekleştirme ihtiyacından oluşmaktadır. Kişilik kuramları ise kişiliğin yapısı ve kendini gerçekleştiren birey üzerine odaklanır (Maslow, 1954) (Şekil.3).

Maslow, çalışmalarında 19. Yüzyıl pozitivizm etkisinde John B. Watson ekolüne dayanan davranışçı yaklaşımdan etkilenmiştir. Fakat yalnızca davranışçılık üzerine değil, dönemin önde gelen psikoloji alanının geniş çeşitliliğinden de yararlanmış. Ayrıca Antropolog Ruht Benedict ve Gestalt psikolojist Max Weber'den esinlenmiş ve insanın doğasını anlamak için bütünsel bir çerçeve geliştirmeye çalışmıştır. Antropoloji ile insan ve toplum davranışlarını sınıflandırma eğilimi sergilemiştir. Kuramlar genel olarak

Karbon, latince 'carbo' kelimesinden türemiş olup, odun kömürü ve kömür anlamına da gelir (Harper, 2023). Endüstrileşme ve artan nüfus temel ihtiyaçların giderilmesi, sanayi ve teknoloji adımlarının her biri için karbon ayak izine sahip üretimler oluşturur ve medeniyetler karbona dayalı kalkınma modelleri ile ekonomilerine yön vermektedir. Ekonomik kalkınmanın altında yatan toplumsal beklentiler ve bireylerin tüketim alışkanlıkları karbon medeniyetlerinin küresel iklim değişikliğine karşı nasıl bir pozisyon alacağını belirlemektedir. Bu nedenle bireylerin tüketim alışkanlıkları ile çevresel bozunumlara alınan reaksiyonlar Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisi ile büyük ölçüde ilişkili bir eğilim sergilemektedir.

insanın doğası ve kişilik kuramı üzerinden gelişmiştir. İnsanın doğası, eksiklik ve gelişme güduları ve ihtiyaçlar hiyerarşisi üzerinden şekillenmiştir. Eksiklik ve gelişme güduları, gelişmiş ve gelişmemiş ülke ekonomileri ve tüketim davranışları hakkında oldukça fikir vericidir. Çünkü Maslow'a göre eksiklik güduları bir nesnenin yetersizliğinden kaynaklanırken, gelişim güduları ise bir ihtiyacın doyurulmasından çok artmasına neden olan davranış biçimlerini yansıtmaktadır. Bu eğilim ise günümüzün tüketim davranışları ve yoğunlaşan biçimde ekosistem ve peyzajların bozunması ve güncel olarak iklim krizi ile kendini ortaya koymaktadır.

Odabaşı (2013), serbest piyasa ekonomisinde insanın "tüketici" olarak ele alındığını ifade eder. Tüketim, üretilen mal ve hizmetlerin, ihtiyaç ve isteklerini karşılamaları amacıyla tüketici tarafından kullanılmasıdır. Tüketici ise yaşamını sürdürebilmek için ihtiyaçları olan ve bu ihtiyaçları karşılamak yönünde çaba sarf eden kişidir. Bu bağlamda insan, davranış, tüketim eğilimi, peyzajların bozulumu, iklim krizi bireyden küreselliğe uzanan geniş erimli bir ölçektir (Şekil 4).

Şekil 4. İnsan ve iklim krizi dinamikleri.

Figure 4. Dynamics of human and the climate crisis

İhtiyaçlarını karşılamak için sürekli bir gelişim içerisinde olan insan zaman, mekân ve çevresiyle süregelen bir değişimi de meydana getirir. Bu değişim büyük ölçüde ihtiyaçlar hiyerarşisinde gelişim güdülerini aracılığı ile bir üst basamağa geçişi sağlar.

- **Fiziksel ihtiyaçlar**, her bir birey kadar karşılanması gereken temel ihtiyaçlardır. Kuşkusuz bu ihtiyaçlar, tüm ihtiyaçların en güçlüsüdür (Yelkikalan vd.,2020). Fizyolojik gereksinimleri nefes, besin, su, cinsellik, uyku, denge ve boşaltım oluşturmaktadır (Maslow, 1954).
- **Güvenlik ihtiyacı**; Vücut, iş, kaynak, etik, aile, sağlık ve mal güvenliği güvenlik gereksinimlerini oluşturmaktadır. Kendini güvende hissetme duygusu bireylerden topluma yansıyan geniş yayımlı bir olgudur (Seker, 2014).
- **Ait olma ve sevgi ihtiyacı**; Maslow'un 3.seviyesinden sonra artık toplumsal ihtiyaçların ağırlık kazandığı söylenebilir (Seker, 2014). Hem fizyolojik hem de güvenlik ihtiyaçları oldukça iyi tatmin edilirse, o zaman sevgi, şefkat ve aidiyet ihtiyaçları ortaya çıkacak ve tüm döngü daha önce açıklanan bu yeni merkezle kendini tekrar edecektir (Yelkikalan vd., 2020). Sevgi ve ait olma ihtiyacını gideremeyen birey ise bu ihtiyacı karşılamak için kentlerde artık sürekli bir döngüyü oluşturan tüketime yönelmektedir. Toplumla bağlanamayan ve ilişki kuramayan birey nesneyle ve tüketimle bir ilişki kurma ihtiyacına yönelmektedir.
- **Saygınlık ihtiyacı**; saygınlık gereksinimi kendine saygı, güven, başarı, diğerlerinin saygısı ve başkalarına saygıdan oluşmaktadır. Bu ihtiyaçlar iki yan set olarak sınıflandırılabilir. Bunlar öncelikle; güç, başarı, yeterlilik, dünyanın karşısında güven, bağımsızlık ve özgürlük arzudur. İkinci olarak, itibar veya prestij, tanınma, dikkat, önem veya takdir arzudur (Yelkikalan vd., 2020).
- **Kendini gerçekleştirme ihtiyacı**; erdem, yaratıcılık, doğallık, problem çözme, önyargısız olma ve gerçeklerin kabulü kendini gerçekleştirme gereksinimlerini oluşturmaktadır. Tüm bu ihtiyaçlar karşılanmış olsa birey kendisinin gerçek ihtiyaçlarını karşılamadığı sürece kendini gerçekleştirme ihtiyacını da karşılayamamaktadır. İhtiyaç hiyerarşisinin son basamağını oluşturan kendini gerçekleştirme bireyin kendinin ve çevresinin farkında oluşuyla gerçekleşmelidir.

Her birey, bir bölümü kendine özgü, bir bölüm de tüm insanlıkla ortak bir içsel doğaya sahiptir (Maslow, 1968). Dolayısı ile küresel iklim değişiminde karbon ekonomisi çalışan ekonomistler birey ölçeğine dayanan esneklik ve tüketim alışkanlıklarına odaklanırlar. Geçmişte Maslow insan davranışlarını kategorize etse de pek çok araştırmacı tarafından çalışmalarının gözlem ve deneye dayanmadığı

ifade edilerek eleştirilere maruz kalmıştır. Hele ki günümüzde tüketim alışkanlıkları ve ihtiyaçlar hiyerarşisi basamaklarının etkin olarak çalışmadığı birçok araştırmacı tarafından ifade edilmiştir. Çünkü günümüz tüketim eğilimi çoğu zaman ihtiyaca yönelik değil, sıklıkla saygınlık ve ait olma ihtiyacını karşılamak amacı ile hiyerarşinin çalışmasını engellemektedir. Sever (2021) de tüketim alışkanlıklarında teknolojinin, toplum davranışlarının, moda ve eğitimin günümüz gelişimi ve değişiminde ihtiyaçlar hiyerarşisiyle nasıl yeni bir yaşam biçimi ortaya çıkardığını belirtmektedir. Bu eğilim tüketim için ihtiyaçların karşılanması değil, günümüzde sıklıkla zevk ve psikolojik değişkenlere bağlı olarak hedonik tüketim biçiminin baskın olduğunu göstermektedir. Toplumda bir statü kazanmak amacıyla ve işlevsellikten çok estetik kaygıyla yapılan tüketim alışkanlıkları bu baskınlığın göstergeleridir. Hedonizm, iyi bir hayatın temelinde haz alınan bir hayat olduğunu savunur (Ersoy, 2012; Yıldırım, 2015). Sokrates'in öğrencisi olan Aristippos tarafından kurulan, Epikuros tarafından da devam ettirilen hedonizmin felsefesi, hazın mutlak anlamda iyi olduğu ve insan eylemlerinin nihai anlamda haz sağlayacak şekilde planlanması gerektiğini savunur (Stroll vd. 2017). Hedonizm felsefesi sanayi devrimi sonrasında İngiliz filozoflar tarafından benimsenerek faydacılık ekolünün kökenini ortaya çıkarmıştır. Sonraları İngiliz faydacılığı ile anılacak olan ve sıklıkla pragmatizmle ilişkilendirilmeye çalışılan bir zemine oturtulur. Dolayısı ile sömürge ülkelerin doğal peyzajla elde edilen faydayı antropojen etkiye maruz bıraktığı aşıkardır. İklim krizinin çok yönlü dinamiklerle beslendiği ve temelinde insan davranış eğilimleri olduğunu ifade etmek mümkündür. Buna göre haz peşindeki insan yalnızca Maslow ihtiyaçlarına değil, çoğu zaman hedonik tüketim hazzı içindedir. Tüketim rasyonel bir olgudan duygusal ve psikolojik bir olguya dönüşmüştür. Günümüz tüketicisinde de bu durum saygı ihtiyacını fizyolojik ihtiyaçlarından hemen sonra en önemli ihtiyaç olarak gören tüketim toplumunda görülmektedir. Tüketim sadece haz almada değil eğlence, özgürlük, itibar ve rekabetle artan gösteriş gibi birçok altyapıya sahiptir. Kişisel başarı, buluş yapma, ideallerini ve yeteneklerini gerçekleştirme ve potansiyelini ortaya çıkarma gibi ihtiyaçlarını ise eskiye nazaran çok daha fazla önemsemektedir (Yıldırım, 2015). Bu nedenle iklim aktivizliğinin politik nafieliğini gözlemlemek mümkündür.

5. Sonuç ve Değerlendirme

Yıgınlı karbonu usulca yakan toplumlar olarak iklim anlaşmaları ile kaygı verici bir muğlaklığa sahip olduğumuz açıkça ifade edilebilir. Nitekim güncel bir şekilde Dünya sıcaklık ortalaması 1.1 °C ısınmış durumdadır. İyi niyetler ile girilen uluslararası sözleşmeler ve son olarak yeni endüstri devrimi olarak nitelendirilen yani Yeşil Yeni Düzen (Green New Deal) umut barındırır da Mills (2013) şöyle belirtiyor; Iphone ve Androidlerinden e-maillerine bakan, sürekli

Instagram ve Twitter’da online olan teknoloji tüketicileri bağlı oldukları küresel bilgi ve iletişim ekosisteminde elektrik tüketiminin %10’unu kullanmaktadır. Bu sistem ise kömürle çalışıyor. Dolayısı ile karbon medeniyetleri ifadesinin altında da tüm insanların ihtiyaçlar hiyerarşisi ve hedonizm yaklaşımı ile gereksinimlerinin karşılanması bulunmaktadır. Ve dünyada bu hızla yaşanan ekonomik, kültürel, sosyal ve ideolojik dönüşümler neticesinde de tüketimin anlamı başarı, haz, eğlence ve özgürlük gibi kavramları çağrıştıracak şekilde genişlemiş ve bu ölçekte iyi bir yaşamın anahtarı olarak görülmeye başlanmıştır (Yıldırım, 2015).

Buna ek olarak artan nüfus ve bu nüfusun ister Maslow’un ihtiyaç kuramları ister hedonik ihtiyaçlar olsun iklim krizi ile karşı karşıya kalınacağı yadsınamaz bir durumdur. Önemli olan karşı karşıya kalınan iklim krizine nasıl adaptasyon sağlanacağıdır. Bu adaptasyon sürecinde ise ihtiyaçlar çevre ilişkisiyle şekillenmelidir. Bu bağlama antroposen peyzajların üzerine daha sistematik düşünmek gereklidir. Özellikle Türkiye’de bölgesel peyzaj stratejileri üst ölçekte yasal ve yönetsel süreçlere dâhil edilmelidir. Nitekim doğal peyzajları ani bir şekilde yeşil alan stratejileri kurmadan kente dönüştürmek iklim krizi üzerinde hızlandırıcı bir etkiye sahiptir. Buna ek olarak kente dönüşen alanlarda mülkiyet durumu ile kısıtlandığında ise kentsel tasarım stratejileri dahi sınırlanmaktadır. Bu nedenle kent içi doğal sistemlerin kır ile bütünleşik biçimde planlanması ve tasarlanması gereklidir. Nitekim güncel durumda “peyzaj”, Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği’nde “donatı” sınıfında yer almaktadır. Donatı, Türk Dil Kurumu (2023)’na göre yalnızca “teçhizat” olarak geçmektedir. Ancak ekolojinin temel ilkelerine göre peyzaj ekosistemlerin bir üst basamağıdır. Dolayısı ile bu durum Türkiye mekânsal planlama sisteminde peyzajın tam olarak anlaşılmadığı düşüncesini doğurmaktadır. Hedonik etkilerin azaltılması, ekosistem hizmetlerinin korunması, insanların doğa ile entegrasyonu sağlanmış kentlerde yaşamaları hem zihinsel/fizyolojik sağlık hem de iklim krizine dirençli kentler oluşturmak amacıyla peyzaj plan ve tasarımları aracılığı ile etki eder. İklim krizinin başat rolünü oynayan karbon, kırsal ve kentsel peyzajlarda depo edilerek biyokütlenin artmasını sağlayacaktır. Artan biyokütle ise karasal karbon depolarını artırma etkisi ile atmosferik CO₂’nin azalma eğilimi göstermesine yardımcı olacaktır. Dolayısı ile insan, tüketim, karbon, peyzaj dinamikleri arasında süregelen bir ilişki vardır. Bu ilişkinin yönetilebilmesi için karbon depolama süreçlerinin peyzaj planlarına entegre edilmesi dirençli ekosistemlerin oluşturulmasında katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

APS, 2003. Council of European Landscape Convention. <https://rm.coe.int/16807b6bc7>. (Erişim: Mart, 2023).

Archer K., 1993. Regions as Social Organisms: The Lamarckian Characteristics of Vidal de la Blache's Regional Geography. *Annals of the Association of American Geographers*, 83(3), 498–514. <http://www.jstor.org/stable/2563567>.

Arrhenius, S.,1896. On the influence of carbonic acid in the air upon the temperature of the ground. The London, Edinburgh, and

Dublin Philosophical Magazine and Journal of Science, 41(251), 237–276. <https://doi.org/10.1080/14786449608620846>.

Britannica, E.,1976. *Micropædia*, IX. (Erişim: Mart, 2023). = erişim linki mevcut değil.

Climate Science Special Report, 2017. Fourth National Climate Assessment (NCA4), Volume I, Chapter 1: Our Globally Changing Climate, <https://science2017.globalchange.gov/chapter/1/>. (Erişim: Mart, 2023).

Crutzen, P. J., 2006. The "Anthropocene." In T. K. Eckart Ehlers (Ed.), *Earth System Science in the Anthropocene*. Springer. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/b137853>.

Ersoy, E., 2012. Değer Farklılaşmalarının Sosyolojik Boyutu, Birinci Basım, Kum Saati Basım Yayın: İstanbul.

Gavin, F.,2014. Can we make better graphy of global temperature history? *Climate Science*. <https://www.realclimate.org/index.php/archives/2014/03/can-we-make-better-graphs-of-global-temperature-history/comment-page-3/#comment-475024/>. (Erişim: Mart, 2023).

Harper, D. 2023., Etymology of Carbon. Online Etymology Dictionary,. <https://www.etymonline.com/word/carbon> (Erişim: Mart, 2023).

Kurnaz, L., 2021. Son Buzul Erimesinden İklim Değişikliği Hakkında Öğrenmek İstedığınız Herşey. Doğan Yayınları Yayıncılık. İstanbul.

Kessler, J., 2014. Atlantic bubble bath. *Nature Geoscience*, 7(9), 625–626. <https://doi.org/10.1038/ngeo2238>.

La Blache, P. V. D., 1922. *Principes de géographie humaine*. Paris: Boulevard Saint-Michel.

Lewis, S., Maslin, M., 2015. Defining the Anthropocene. *Nature* 519, 171–180. <https://doi.org/10.1038/nature14258>.

Maslow, A. H., 1954. *Motivation and Personality*. Harper & Row Publisher. United States.

Maslow, A., 1968. Some educational implications of the humanistic psychologies. *Harvard educational review*, 38(4), 685–696.

Maslow, A. H., 1971. *Towards a psychology of being*. Van Nostrand Reinhold, New York.

Matless, D., 2018. The anthropocenic: landscape in the anthropocene. *British Art Studies*, (10). <https://doi.org/10.17658/issn.2058-5462/issue-10/dmatless>

Mills, J. H., 2013. *Cannabis Nation: Control And Consumption In Britain, 1928-2008*. Oxford University Press.

Odabaşı, Y., 2013. *Tüketim Kültürü*, 3. Baskı, İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Odum, E., Barret, G. W., 1971. *Fundamentals of Ecology*. Cengage Learning Publishing. Philadelphia: Saunders.

Seker, S. E., 2014. Maslow’un İhtiyaçlar Piramiti (Maslow Hierarchy of Needs. *YBS Ansiklopedi*, 1(1), 43-45.

Sever, M. 2021. İhtiyaçlar ve Tüketim Kültürü. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (8), 265-274.

Steffen, W., Grinevald, J., Crutzen, P., McNeill, J., 2011. The Anthropocene: conceptual and historical perspectives. *Phil. Trans. R. Soc. A*. 10.1098/rsta.2010.0327

Steffen, W., Grinevald, J., Crutzen, P., McNeill, J., 2011. The Anthropocene: conceptual and historical perspectives.

Philosophical Transactions of the Royal Society A: Mathematical, Physical and Engineering Sciences, 369(1938), 842-86. <https://doi.org/10.1098/rsta.2010.0327>.

Stroll, A., Long, A. A., Bourke, V. J., Campbell, R., 2017. Etik Kuramları. M. Türkeli (çev.), Ankara: Lotus Yayınevi.

The World Bank, 2013. Turn Down the Heat Climate Extremes, Regional Impact and the Case for Resilience. https://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/4degreess_regional_summary_English.pdf (Erişim: ?)

Trischler, H., 2016. The Anthropocene. NTM Zeitschrift Für Geschichte Der Wissenschaften, Technik Und Medizin, 24(3), 309-335. <https://doi.org/10.1007/s00048-016-0146-3>.

United Nations Framework Convention on Climate Change, UNFCCC/INFORMAL/84, GE.05-62220(E), 200705. 1992. <https://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf> (Erişim: Mart, 2023).

Vitousek, P. M., Mooney, H. A., Lubchenco, J., Melillo, J. M., 2008. Human Domination of Earth's Ecosystems. BT - Urban Ecology: An International Perspective on the Interaction Between Humans and Nature (J. M. Marzluff, E. Shulenberger, W. Endlicher, M. Alberti, G. Bradley, C. Ryan, U. Simon, & C. ZumBrunnen (eds.); pp. 3-13). Springer US. https://doi.org/10.1007/978-0-387-73412-5_1.

Yelkikalan, N., Dalboy, Z., Doğan, S., Oflaz, A., 2020. COVID-19'un Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramına etkisi: Durumsallık yaklaşımı bağlamında bir araştırma. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 15(2), 139-165.

Yıldırım, Y., 2015. Tüketici Davranışları Bağlamında Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisinin Yeniden İncelenmesi. The Journal of Academic Social Science Studies, 40 (40-428). <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3133>.